
TANYINÉ KOCSIS ANIKÓ:

Vállalkozhat-e egy könyvtáros vállalkozói információszoigáltatásra?

(A könyvtárosképzés megújulása a nyíregyházi Bessenyei György
Tanárképző Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Tanszékén)

I. Bevezetés

Az információ jelentőségének felismerése egyre általánosabb a társadalom egészében, így az utóbbi évtizedben egyre többen beszélnek az ún. információs társadalom (information society) koncepciójáról. Ennek oka az, hogy az egyének és szervezetek nap mint nap döntésekre kényszerülnek, és hogy ezek a döntések optimálisak legyenek, a döntéshozóknak a megfelelő időpontban kell a leginkább releváns információhoz jutniuk.

W. Melody így vall erről: "Az ember elvárja egy információs társadalomban, hogy a lakosság mind szélesebb rétegei legyenek információval ellátva és egyre több lehetőségük legyen a kommunikációra."¹

A jól szervezett információ-előállítás, -forgalmazás és -elérés ma már a társadalmi-politikai-gazdasági rendszer zavartalan és hatékony működésének alapkövetelménye.² Ez a folyamat magasszintű információszervezést (tartalmi, formai, elhelyezési, vagyoni stb.), nyilvántartást és rendszerezést követel meg a könyvtáraktól és az információs szektor más szereplőitől is. (Az információs ipar - a könyvtárakon kívül - magában foglalja a számítástechnikai ipart, a távközlési hálózatokat és szolgáltatásokat, a kiadást, a médiát, az adatbázis-szolgáltatásokat, a teletext-videotext szolgáltatásokat stb.)

A 90'-es évek elejétől számos jelentős módosulás történt a magyarországi könyvtárak életében, ennek okai pedig igen összetettek. Csak a legfontosabb tényezőket emelném ki:

a) A gazdasági-politikai változások egyik következményeként megjelentek a mikro-, kis- és középvállalkozások. Míg az előző gazdasági struktúrában a

¹ Melody, W.: Communication policy in the global information economy. - In : Public communication. 1990., p. 29.

² Huszár Ernőné: A közgazdasági szakirodalmi ... -In: TMT, 38. évf. 9/10.sz(1991.) 383 p.

kialakult hazai információs rendszer mindössze néhány tízezer gazdálkodó egységet szolgált ki, addig jelenleg mintegy 760 ezer mikro-, 18 ezer kis- és 5 ezer középvállalkozás információellátásáról kell gondoskodnia az információs szektornak.³

b) A piacgazdálkodásra való áttérés és a tulajdonformák megváltozása egybe esett az információs technológia fejlődésével és széleskörű elterjedésével. A könyvtárak innovatív szerepet vállaltak az elektronikus ismeretközlés bevezetésében, hiszen ma már általánossá vált az online és a CD-ROM adatbázisok használata, a könyvtári rendszerek bevezetése, az Internet szolgáltatások igénybe vétele.

c) A hagyományos és elektronikus információforrásokhoz való hozzáférés biztosítása elengedhetetlen lenne az információt igénylők számára. A könyvtárakban a beszerzésre fordítható összeg évről-évre apad, jobb esetben stagnál. Minden könyvtárban felmerült a kérdés: vajon hogyan lehetne gyarapítani a gazdasági forrásokat, esetleg milyen módosításokat kellene végrehajtani a szervezeten belül, amelyek következményeként némi profitra tehetne szert egy tipikusan non-profit szervezet?

Volt, ahol a munkaerő célszerűbb kihasználásával, folyamatszervezéssel, volt ahol új szolgáltatások bevezetésével értek el eredményeket. Ez utóbbira jó példa a közhasznú és az üzleti/vállalkozói információszolgáltatás megjelenése a könyvtárakban.

II. Üzleti információszolgáltatás Magyarországon. A VIP tevékenysége

A kis- és középvállalkozások információigényének kielégítésében több évtizedes múltra tekintenek vissza a könyvtárak Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban. “Ha a nagy-britanniai helyzetet tekintjük át, azt látjuk, hogy az utóbbi tíz évben egy hatalmas vállalkezési információs ipar nőtt fel, s termékeinek széles kínálata jelent meg. A könyvtári és információs szolgáltatások terén ennek megfelelően forradalom ment végbe azzal a céllal, hogy közvetítsen egyfelől a sok és változatos forrás, másfelől az üzleti döntéseket hozó személyek között.”⁴

³ BusinessWeb Hungary, MacroLine : Gazdasági szervezetek (<http://www.businessweb.hu>)

⁴ Lowe, M.: A vállalkezési információk kora. - In : TMT, 1993. 7. sz. p. 279.

Ha áttekintjük a hazai üzleti információszolgáltatás rendszerét, akkor láthatjuk, hogy egy kisvállalkozó információs igényével fordulhat alapítványhoz (Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány - Helyi Vállalkozói Központok), kamarához (Magyar Gazdasági Kamara), szakmai szervezetekhez (Ipartestületek Országos Szövetsége) és intézményekhez (Kisvállalkozásfejlesztési Intézet), és ... a könyvtárakhoz.

Már 1990-ben felvetődött az a gondolat, hogy a szakma érdekelt lenne a vállalkozói információszolgáltatások bevezetésében, elsősorban a közművelődési, egyetemi és szakkönyvtárakban. A magyar és az angol könyvtáros egyesületek kezdeményezésére alapozva, továbbá támaszkodva az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumára és a megyei könyvtárakat magában foglaló Könyvtári Egyesülésre - 1992-ben Vállalkozói Információs Projekt szerveződött. Az alapítótagok célul tűzték ki, hogy a vállalalkozási információ területén érdekelt különféle szervezetekkel a könyvtárak a magyar gazdaság szereplőinek tevékenységét segítő információs szolgáltatásokat hozzanak létre és működtessenek.

Egy jól működő üzleti-könyvtári szolgáltatás fenntartásához az eszökbázison és a dokumentumgyűjteményen túl szükség van megfelelő képzettségű személyi erőforrásra is. Ennek előfeltétele az, hogy a képzőintézmények alap- és továbbképzések keretében felkészítsék a leendő és gyakorló könyvtárosokat a speciális igények kielégítésére. Ezért a VIP fontosnak tartotta a szakképzési program kidolgozását, mellyel a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatikai Tanszékének és a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Tanszékének munkatársait bízta meg.

Mindenképpen meg kell említenünk azt az első igazán jelentős - 120 órás - tanfolyamot, amelyet a BDTF-n 1994-ben indított a Könyvtár-Informatikai Tanszék könyvtárosok számára. A főiskola tanárai - dr. Pálvölgyi Mihály, Téglási Ágnes, dr. Murányi Péter, dr. Kovács Mária - mellett külső előadók is segítették a munkát, így Huszár Ernőné dr., a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatónöje és több munkatársa, vagy a Zalaegerszegi Pénzügyi és Számviteli Főiskola két oktatója: dr. Weisz Ágnes és Halászné Nagy Zsuzsanna.

A VIP tevékenysége nagy segítséget nyújtott a könyvtárostársadalomnak a vállalkozói információszolgáltatások bevezetésében és népszerűsítésében.

III. “Vállalkozói információforrások és szolgáltatások” c. tárgy oktatása a Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Tanszékén

A VIP kezdeményezése alapján üzleti információval foglalkozó önálló kurzust először az 1995/96-os tanévtől oktatunk speciálkollégium keretében. Az 1993/94-ben bevezetett tanterv 6. félévétől a “Vállalkozói információforrások és szolgáltatások” tárgy 3 félévet ölel fel, félévente 15 hét x 2 órában. A 150 órás tananyag főbb témakörei a következők:

1.) 6. félév:

- Az üzleti információ és típusai
- A vállalkozói információforrások helye a könyvtári szolgáltatások rendszerében
- Üzleti információszolgáltató szervezetek, intézmények
- Bevezetés a vállalkozói alapismeretekbe

2.) 7. félév:

- Vállalkozói információforrások
- Hagyományos és elektronikus források

3.) 8. félév:

- A vállalkozói információszolgáltatások megszervezése, kialakítása és bevezetése
- Marketingtevékenység - a szolgáltatás népszerűsítése

A tárgy épít az Információforrások tantárgy keretében elsajátított tudásanyagra, az információtechnológiában való jártasságra, idegen nyelvtudásra és közgazdasági alapismeretekre. Az oktatás eszközbázisát az 1994-ben induló TEMPUS Joint European Project segítségével sikerült megteremteni. A 8 munkaállomásból álló szemináriumi terem - egyben tanszéki könyvtár - ideális háttérül szolgál mind a hagyományos, mind az elektronikus információkereséshez.

Nagy jelentőségű, hogy a tanszéknek a CIP (Classroom Instruction Programme) keretében ingyenes online kapcsolódási lehetősége van a DIALOG adatbázis szolgáltató-központhoz. A keresési stratégia kialakításában nagy segítséget jelent a DIALOG “DISCOVERY” CD-ROM-ja, amelyen több üzleti “adatbázis-szelet” is megtalálható (pl. Thomas Register, Standard & Poor’s stb.).

Az Internet rendszeres használatával betekintést nyerhetnek hallgatóink a hazai és külföldi könyvtárak OPAC-jaiba, a Web-es keresők (HuDir, Yahoo, Exite stb.) pedig útmutatót adnak a tartalmi kereséshez.

Az oktatási módszerek széles skáláját alkalmazzuk a tanítás során. A szemináriumokon a tárgy első félévében nagy hangsúlyt kap a tanári előadás, majd a további félévekben az egyéni és csoportmunka. A közvetlen tapasztalásra nagy figyelmet fordítunk, főként az információforrások megismerésénél (különösen igaz ez az elektronikus források esetében). Igyekszünk minél több bemutatást végezni és ezeket összekapcsolni magyarázatokkal, elemzésekkel.

A tankönyvek és jegyzetek hiányát folyóiratcikkek és Internetről “letöltött” anyagok feldolgozásával pótoljuk.

A levelezős és másoddiplomás hallgatók esetében a módszereket bővítettük a projekt munkával, hiszen a félévenkénti 2-3 konzultáció során csak a fontosabb kérdések megválaszolására van lehetőség.

IV. Kitekintés

A tanszék legújabb tantervét az 1997/98-as tanév első félévében vezettük be. A tanterv kialakításánál a következő szempontokat vettük figyelembe:

- az információs társadalom változásai
- a könyvtárostársadalom szakmai változásai
- a külföldi (nyugat-európai) partnerek útmutatásai, javaslati
- a Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Tanszék tapasztalatai, hagyományai.

A tantervben a 4. félév után két választható szakirányt jelöltünk meg: információs menedzser és közművelődési könyvtáros. Bővítettük a választható tárgyak körét és számos változtatás történt az alaptárgyak összetételében (óraszám, tananyag) is. A “Vállalkozói információforrások és szolgáltatások” tantárgy mindkét szakirányon két félév lett (6-7. félév). Kötelező tárgyként az “Információforrások és -szolgáltatások” modul részeként a 6. félévi óraszama 15 hét x 1+2 órára, a 7. félévben 15 hét x 0+2 órára módosult.

A változtatások oka az volt, hogy a képzésnek teret kellett engednie más, új témák, tárgyak számára, valamint az a felismerés, hogy két félév alatt a tananyag elsajátítható. Ugyanakkor a jártasságok, készségek és képességek az intenzívebb munka során jobban kialakíthatók és határozottabban rögzülnek.

A Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Tanszék tervei között szerepel szakosító képzés bevezetése már végzett könyvtárosok számára és egy üzleti információszerzési szokásokat feltérképező regionális felmérés elkészítése, melynek eredményei hasznos útmutatóul szolgálnának a tárgy további fejlesztésében.

Irodalom

- Huszár Ernőné: Vállalkozói Információs Projekt (VIP). - In : Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1993. ápr., p. 29-30.
- Huszár Ernőné: A közgazdasági szakirodalmi információs rendszer felé. -In: TMT, 38. évf. 9/10.sz(1991.szept./okt.), p.383-387.
- Lowe, Michael: A vállalkezési információk kora. - In : Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 40. évf. 7. sz. (1993. júl.), p. 279-282.
- Melody, William: Communication policy in the global information economy. - In : Public communication. -Gower : London,1990., 240 p.
- BusinessWeb Hungary, MacroLine : Gazdasági szervezetek (<http://www.businessweb.hu>)